

catismacocuklari.org

ÇATIŞMA ÇOCUKLARI

Koruma - Rehabilitasyon - Eğitim

PROGRAMI

Milli Savunma ve Güvenlik Enstitüsü
National Defence and Security Institute

İÇİNDEKİLER

PROGRAM	3
KONU.....	3
AMAÇ	3
YER	4
TARİH	4
KOORDİNATÖR	4
KAPSAM	5
PROGRAM İÇERİĞİ	7
POTANSİYEL İŞBİRLİĞİ/PAYDAŞLAR.....	9
PROGRAM ETKİNLİK PERSPEKTİFİ.....	10

PROGRAM

ÇATIŞMA ÇOCUKLARI | Koruma - Rehabilitasyon - Eğitim Programı

KONU

Kaynağı, kapsamı, tarafları, coğrafi mekânı ve süresi ne olursa olsun; ülkemiz ve yakın coğrafyamız başta olmak üzere yeryüzünün herhangi bir yerinde herhangi bir çatışma süreci veya sonucunda bedensel ve psikolojik zarar gören, yakınlarını kaybeden, bulunduğu ortamdan ayrılmak zorunda kalan çocukların durumu ile koruma, rehabilitasyon ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik farkındalık oluşturup, tespit ve model önerileri geliştirerek resmî ve sivil kanalları harekete geçirmek üzere bir dizi akademik ve sosyal etkinliğin düzenlenmesi.

AMAÇ

Çatışmalardan geriye her hâl ve şart altında; yaralı, sakat, bedensel ve psikolojik zarar görmüş, öksüz, yetim, kimsesiz kalmış, kaybolmuş, evinden, yurdundan, yakınlarından ayrı düşmüş her yaşta çocuk kalmaktadır. Canlarını kurtarmayı başarsalar bile, hayatları kararın bu çocuklardan bir kısmı koruma altına alınabilirken, özel ve kamusal kurumlar tarafından bakımı üstlenilenlerin dışındakiler her türlü kötü koşul ve zorlukla kendi başlarına mücadele etmek zorunda kalmakta veya varsa ikinci, üçüncü derece yakınların inayeti ile belirsiz bir geleceğe umutsuz bakmaktadır. Doğumundan itibaren, bu durumda kalan her çocuk, ilerleyen zamanın her evresinde, beslenme, sağlık, özel ilgi ve eğitim hizmetlerinden yararlanmaya muhtaçtır.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye için de geleceğin güvencesi olan çocukların en iyi şekilde yetişmesi ve geleceğe yetkin ellerde hazırlanması yasalarla da koruma altına alınan bir yükümlülük ve haktır. Günümüzde, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de her gün çatışmaların en büyük kurbanı, çocuklar olmaktadır. Proje’nin önceliği, konunun önemine dikkat çekerek, çocukları koruma altına almayı teşvik etmek, Çatışma Çocukları için rehabilitasyon ve eğitimin önemini vurgulamak, çatışmalara bu açıdan yaklaşılmasını sağlayıp verdiği büyük zarara dikkat çekerek uzlaşma zeminleri aranmasına bir fırsat daha vermektir.

YER

Türkiye ve Bölge

TARİH

2016 - 2017

KOORDİNATÖR

Program'ın koordinatörlüğünü **TASAM çatısı altında kurulan Milli Savunma ve Güvenlik Enstitüsü** üstlenmektedir. STK tüzel kişiliği ile tarafsız ve bağımsız bir “düşünce kuruluşu” olarak on iki yıl önce kurulan TASAM, “kıta bazında” **Afrika, Asya, Avrupa, Latin Amerika - Karayipler** ve **Kuzey Amerika**, “bölge bazında” **Balkanlar, Orta Doğu, Karadeniz - Kafkas** ve **Akdeniz** alanlarına odaklanırken “kimlik bazında” ise **Türk Dünyası** ve **İslam Dünyası** alanlarında çalışmalar gerçekleştirmektedir.

100 ülkeye varan etkinliği ile TASAM çalışmalarına; ana yönetim, enstitüler ve projelerin bilim, akil kişiler ve diğer çalışma kurullarında **yüzerce** saygın, duayen isim ciddi katkılar sunmaktadır. TASAM bugüne dek; **Kalkınma ve İşbirliği Enstitüsü, Afrika Enstitüsü, İslam Ülkeleri Enstitüsü, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, Siyasal İletişim Enstitüsü, Enerji Su ve Gıda Enstitüsü, Çevre ve Marka Şehir Enstitüsü, Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü, Türkiye Turizm Enstitüsü** gibi kurumları ülkemize kazandırmıştır. Ayrıca; Dünya İslam Forumu, Dünya Türk Forumu, Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kalkınma ve İşbirliği Platformu Türkiye Nükleer Teknoloji Platformu, Düşünce Kuruluşları Türkiye Diyalogu, Balkan İletişim Ağı, İİT Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Platformu gibi ağları kurucu koordinatör olarak işletmektedir. **T.C. Cumhurbaşkanlığı** himayesinde başlatılan Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 ve yeni versiyonu olan **Türkiye 2053 “Güç ve Adalet” Projesi** kapsamında “Sosyal Politikalar ve Sivil Tolum”, “Sağlık ve Sosyal Güvenlik” başta olmak üzere 10 Stratejik Lokomotif Sektör çalışmasını, Sivil Global 2015-2023-2053 “Global Sivil Diplomasi İnşası Programı” kapsamında “İnsani Diplomasi”, “Sağlık Diplomasisi”, “Eğitim Diplomasisi” vb. çalışmaları, ayrıca kuruluşuna öncülük ettiği ulusal ve uluslararası platform ve ağlar üzerinden başta ülkemiz ve bölgemiz olmak üzere tüm insanlığın barışı, refahı ve gelişimi için samimi çabalarını yüksek katılım ve geri dönüşlerle sürdürmektedir.

KAPSAM

Uluslararası kabule göre 0-18 yaş arası çocuk statüsünde nitelendirilmektedir. 7,3 milyarlık dünya nüfusunun 2,2 milyarı bu yaş aralığındaki çocuklardır ve çocuk nüfusunun da büyük çoğunluğu az gelişmiş/çatışma bölgelerinde yaşamakta ve dünya genelinde 50 milyona yakın çocuk, göç hareketlerinin etkisi altında bulunmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin gelişmelerinin teminatı olarak çocuklara yaptığı yatırım yadsınamaz. Çocukların eğitim ve öğretimi, ülkelerin ilerlemesi için gereken bilgi birikimini sağlamakta, bu birikimlerle bölgesel ve küresel hedefler yakalanmaya çalışılmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile risk altındaki ülkelerde yaşanan güvenlik, ekonomik, sosyal ve politik sorunların varlığı ve devamlılığı hem ülkeleri hem de ülkelerin bulunduğu bölgeleri sorun alanı hâline getirmektedir. Söz konusu ülkelerin büyük çoğunluğu yaşadıkları sorunları aşmak için uzun vadeli planlar yapmamakta ve anlık çözüm planlarına çocuklar dâhil edilmemektedir. Yoksulluk ile çatışma çoğu zaman birlikte anılan, birbirinin hem nedeni hem sonucu olan olgulardır.

Özellikle BM'nin risk altındaki ülkeler olarak tanımladığı Suriye, Afganistan, Somali, Kuzey Sudan, Kongo, Orta Afrika, Irak, Eritre, Yemen ve Myanmar ile Nijerya, Kenya, Etiyopya gibi çatışma yaşanan diğer bölgelerde ortaya çıkan "felaket" durumları en başta çocukları etkilemektedir. Çocuklar bu çatışmalarda ölmüş, sakat kalmış, kendilerine sağlık hizmetleri ve aşılamaya ulaşamamış, öksüz ve yetim kalmış, asker yahut işçi olmuş, göç etmiş, yurtsuz kalmış, okulları zarar gördüğü için eğitimlerine devam edememişlerdir. Bu durumun kısa vadede devam edeceği, uzun vadede ise başka sorunlara sebebiyet vereceği genel bir kanıdır.

Suriye, Irak, Afganistan, Sudan ve Somali Türkiye'nin birincil göç aldığı ülkeler olmasının yanında coğrafi ve siyasi sebeplerle de yakın etki alanı içerisinde yer almaktadır. Çatışma alanı ülkelerinin çocukları kendi yurtlarında yaşadıkları sorunları Türkiye sınırları içerisinde var oldukları dönemde de yaşamaya devam etmektedir. Türkiye, 2015 itibarıyla dünyada en çok mülteciye/sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Türkiye'nin sınır komşusu olan Irak ve Suriye'deki iç savaşlar, bu durumun sebepleridir. 2011'de Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sonrası Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısı, 2017 Ocak itibarıyla 2.854.968'dir. Suriyeliler, Türkiye yasal mevzuatında "Geçici Koruma Altındaki Kişiler" olarak kabul edildiği için, Irak, İran, Afganistan ve Somali gibi diğer ülkelerden gelen sığınmacılardan farklı değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte, sayıları 500 bini aşan diğer ülke vatandaşları ile birlikte Türkiye, yaklaşık olarak üç buçuk milyon sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu kitlesel göç karşısında yaşanan durum "mülteci krizi" olarak

adlandırılmakla birlikte, gelen nüfusun yaş oranlarına göre dağılımı incelendiğinde bu krizin bir “çocuk kriz” olduğu aşikârdır.

Kavramsal olarak “*çatışma çocukları*” ülkelerinde maruz kaldıkları çatışma ortamlarından kaçarak Türkiye’ye gelen; yani uluslararası göç kapsamında Türkiye’ye gelip olumsuz şartlar altında bulunan çocuklardır. Çatışma Çocukları, son yıllarda Türkiye göç politikalarını etkisi altına alan Suriye’deki iç savaştan kaçıp gelen Suriyeli çocuklar değil; Irak, Afganistan, İran ve Somali ile Türkiye’ye sığınan diğer ülke çocuklar da Çatışma Çocukları Programı’nın kapsamı dâhilindedir.

Bu bağlamda çatışma çocukları için yapılması gerekenlerin tespiti önem arz etmektedir. Çatışma çocuklarının öncelikle her türlü istismara karşı korunması gerekmekte ve güvenli bir ortamda - mümkünse aile yanında - ikamet etmeleri için gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması gerekmektedir. İkinci sırada; uluslararası kriterleri de göz önünde bulundurarak, çocukların ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine ulaşabilmesi gerektiği ve insani yaşam şartları çerçevesindeki yerlerde barınmaları önem arz etmektedir. Üçüncü sırada; savaş görmüş, şiddete maruz kalmış ve birçok farklı psikolojik travma yaşamış olan bu çocukların rehabilitasyonu için yapılması gerekenler ivedi olarak belirlenmelidir. Dördüncü sırada ise; bu çocukların kayıp bir nesil olmaması için eğitim almalarının önündeki engeller kaldırılmaya çalışılmalıdır.

Çatışma çocuklarının yaşadıkları temel sorunlar şu şekilde sıralanabilir; çatışma ortamlarına maruz kalmaları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan psikolojik sorunlar, Türkiye’ye göç ettikten sonra aileleriyle birlikte yaşadıkları gıda, giyim, konut ihtiyaçları gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmamasına bağlı olarak ortaya çıkan maddi- manevi sorunlar, sağlık hizmetlerinden gereği kadar faydalanamamalarına bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunları, eğitimlerine devam edememeleri veya hiç başlayamamaları gibi durumların beraberinde getirdiği sorunlar, “ucuz işgücü” olmaları nedeniyle çok düşük ücretler karşılığında kayıt dışı olarak istihdam edilmelerine bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar, radikal gruplar tarafından kandırılan çocukların terör örgütlerinin ağına düşmesi, kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmeleri, kamplar dışında özellikle büyük şehirlerde yaşayan çocukların insan kaçakçılığı ve organ ticareti yapan suç örgütleri başta olmak üzere çeşitli suç örgütleri tarafından istismarı, yine büyük şehirler ağırlıklı olmakla birlikte refakatiz kız çocuklarının fuhşa zorlanması. Bahsi geçen sorunların çözümü için ilgili kesimlerin çok boyutlu işbirliği gerekmektedir.

Var olan çatışmaların ve dâhilindeki çocuk hakları ihlallerinin normalleşmesi durumunda toplumsal duyarlılık ile çözüm için olan inanç ve çaba olumsuz etkilenecektir. Türkiye'nin de onaylamış olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan *"tüm çocukların, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin korunup gözetilmesi"* ayırım gözetmeksizin ilkesi gereğince, çocuğun yüksek faydasını gözeterek yapılması gerekenler ivedilikle belirlenip, hayata geçirilmelidir.

Çocukların güven ortamında yaşaması, aile yanında barınması, gerekli temel sağlık hizmetlerinden yararlanması, temel eğitimi alması, psikolojik veya fizyolojik her türlü şiddette ve istismara karşı korunması, ilgili devlet kurumları başta olmak üzere aileleri veya yasal vasilerince her türlü ihmale karşı korunması gerekliliğinin altını çizerek, ilgili devlet kurumları, sivil toplum örgütleri ve karar alma mekanizmalarının sürece dahil edilmesi gerekmektedir.

Çatışma çocuklarının korunması, rehabilitasyonu ve eğitiminin ana tema olarak kabul edildiği programın kapsamı dâhilindeki konular şu şekilde belirlenmiştir:

- Türk yasal mevzuatına göre çatışma çocuklarının sahip olduğu hakların tespiti,
- Çocukların sağlık hizmetlerinden faydalanmasının nicel ve nitel boyutları,
- Çocukların eğitim hayatına katılımının nicel ve nitel boyutları,
- Çatışma çocuklarının kayıt dışı istihdamının önlenmesi: Çocuk işçiliği,
- Çatışma çocuklarının her türlü istismara karşı korunmasına yönelik güvenlik tedbirleri

PROGRAM İÇERİĞİ

Çatışma Çocukları Programı üç aşamalı olarak gerçekleştirilecektir:

Birinci aşama:

Birinci aşama Çalıştay ve çocuk atölyelerinden oluşacaktır. Çalıştaylarda ilgili kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerin, Türkiye'nin üç farklı bölgesinde yer alan ve mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları üç şehirde düzenlenecek olan çalıştaylara katılımı ile

durum tespiti yapılacaktır. Çalıştayların gerçekleştirileceği şehirler ve tarihler şu şekilde tespit edilmiştir:

- İstanbul çalıştayı : 02.02.2017
- Urfa çalıştayı : 04.2017
- İzmir çalıştayı : 05.2017

Çocuk atölyeleri, çalıştayların gerçekleşeceği şehirlerde, pedegog ve sosyolog eşliğinde bir grup mülteci çocuk ile odak grup çalışması şeklinde yapılacaktır. Çocuk atölyelerinde, çocuklar belirli yaş grupları, eğitim seviyeleri ve ailelerinin gelir düzeylerine göre sınıflandırılacak ve benzer demografik özelliklere sahip çocuklar, aynı atölye içerisine dahil edilecektir. Eğitim hayatına devam edemeyen çocuklar için farklı atölyeler düzenlenecek ve illegal olarak çalışma hayatına katılan çocuk işçilerle, ihtiyaç halinde, çalışma alanlarında mülakatlar gerçekleştirilecektir.

İkinci aşama:

İkinci aşamada ilgili devlet kurumları başta olmak üzere daha önce konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan elde edilecek nicel/ istatistiksel veriler toparlanacaktır. Bunun yanı sıra çok boyutlu saha çalışmaları ile nitel bilgilerin toplanması da hedeflenmektedir. Bu kapsamda, ilk olarak çalıştayların düzenleneceği illerde yapılacak olan kamp ziyaretleri sonucunda, kamplardaki çocukların durumuna dair ön analiz gerçekleştirilecektir. Programın bir diğer ön analiz çalışması ise, alt temalarda belirlenen konular çerçevesinde kamp dışında yaşayan çocukların sorunlarının tespiti için seçilen pilot bölgelerde veri toplanması olacaktır. Kurumlardan elde edilen nicel veriler, yapılacak olan saha çalışmaları ve çocuk atölyelerinde elde edilen nitel veriler bir araya getirilerek değerlendirilmesi yapılacaktır. Değerlendirmeler sonucunda tespit edilecek sorunlar ve sorunlara yönelik çözüm önerilerinin de yer alacağı bir rapor hazırlanacaktır. Raporun hazırlanış amacı, bundan sonra yapılacak olan politikalara yön vermek ve akademik çalışmalar için referans verilen bir kaynak oluşturmaktır.

Üçüncü Aşama:

Program kapsamında gerçekleştirilecek olan ilk iki aşamada elde edilen veriler ışığında hazırlanan Çatışma Çocukları Raporu'nun da sunulacağı bir sempozyum gerçekleştirilecektir. Sempozyumda konuyla ilgili ulusal ve uluslararası kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum temsilcileri ve farklı disiplinlerden akademisyenler bir araya getirilerek, sonraki aşamalarda yapılacak olan akademik çalışmalara ve oluşturulacak politikalara bir rota çizilmesinde etkili olabilecek çıktılarının oluşturulması amaçlanmaktadır.

POTANSİYEL İŞBİRLİĞİ/PAYDAŞLAR

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

İç İşleri Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı

Valilikler

Emniyet Genel Müdürlüğü

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Belediyeler

Kızılay

AFAD

UNICEF

UNDP

IOM

UNHCR

WHO

KADEM

Eğitim Gönüllüleri

Üniversiteler

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıf ve Dernekleri

PROGRAM ETKİNLİK PERSPEKTİFİ

Çalıştaylar

Çocuk Atölyeleri

Pilot Bölge Seçimi ve Alan Çalışması

Araştırma Projeleri

Konferanslar

Sempozyum

Öneri/Politika Sunumları

Raporlar Yayınlar

TV Medya Etkinlikleri